

KRONIKK

COLOMBIA: President Álvaro Uribe har nå en historisk sjanse til å gjøre slutt på 60 års voldshelvetet ved å inngå et sosialt kompromiss med en sterkt svekket FARC-gerilja, skriver Øystein Schjetne.

Colombias 9. april



Øystein Schjetne
Stiftelsen
Golden Colombia

«VI MÅ SØRGE for at de rike blir mindre rike og at de fattige blir mindre fattige,» utbasunerte han fra talerstolen med retorikk og dramaturgi inspirert av Mussolini som han hadde opplevd under studietida i Roma. Og folket elsket den karismatiske advokaten med det brennende hjertet; en ny type leder for en ny tid med spartansk livsstil og (riktignok tilgjort) underklasseaktent. Jorge Eliécer Gaitan lå an til å vinne det kommende presidentvalget i 1950 med et valgskred og landet sto foran en grunnleggende sosial omforming. Advarslene han mottok, avfeide han: «Ingen i folket vil legge hånd på meg og oligarkiet kommer ikke til å drepe meg, for de vet at om så skjer vil landet reise seg og bølgene vil ikke legge seg før etter 50 år.» Han tok dobbelt feil. Den 9. april 1948 – Colombias skjebnedato – ble han myrdet på åpen gate, og selv nå ved sekstiårsmarkeringen av drapet har bølgene på ingen måte begynt å legge seg.

Drapet utløste de neste dagene oppstanden *Bogotazo* som jevnet deler av hovedstaden med jorden og etterlot tusener av døde, og som gikk over i et tiår med borgerkrigstilstander som betegnes som *La Violencia*. Myrderiene som pågikk over hele landet resulterte i opprettelsen av borgerverngrupper som ble forløperne til dagens geriljaorganisasjoner FARC og ELN og til et samfunn preget av stadig nye former for voldelige konflikter.

HVEM DREPTE GAITAN? Mannen man trodde hadde avfyrt skuddene, en arbeidsledig ungdom, ble lynsjet av en rasende folkemengde minutter etter drapet. Men den unge Gabriel García Márquez, som befant seg på stedet, observerte en dresskledd mann som forlot åstedet i en drosje etter å ha hisset opp folkemengden til å drepe det han mistenker bare var en tilfeldig forbipasserende. Teoriene er mange om hvem sto bak, men de fleste heller nok til at det var nok et eksempel på hvordan CIA og de lokale latinamerikanske eliter blokkerte alt som kunne minne om venstreorienterte prosjekter fra makten i etterkrigstida. Men *whodunnit* er ikke alltid det vesentlige; som nettopp García Márquez har påpekt, så «er ikke livet det som faktisk skjedde men det en husker og hvordan en husker det». Gaitans død ble i Latin-Amerika et narrativ som stadfestet behovet for det som skulle bli en strategi for opposisjonelle i mange av kontinentets land: «La combinación de todas las formas de lucha». Kombinasjon av kampformer – væpnet revolusjon.

En av dem som trakk den konklusjon at maktovertakelse ikke kunne oppnås gjennom valgsystemet, var en ung kubansk jusstudent som hadde hatt møte med Gaitan to dager før drapet: Fidel Castro var i Bogotá i anledning en internasjonal studentkongress som pågikk i byen, og skulle ha et nytt møte med Gaitan om ettermiddagen den 9. april. I blodbadet som fulgte de neste dagene, tok 21-åringen for første gang til våpen og endte opp som leder



SKJEBNEDAGEN: Det er i morgen 60 år siden presidentkandidaten Jorge Eliécer Gaitan ble myrdet på åpen gate i Bogotá. Colombia sliter fortsatt med ettervirkningene. Foto: wikipedia

av en liten væpnet gruppe for det liberale partiet som holdt høyden over Bogotá sentrum.

MENS CASTRO ETT TIÅR seinere kunne innta Havana etter bare to år i Sierra Maestra, har imidlertid de kolombianske kommunistgeriljaene som oppsto utover på 60-tallet nå tilbrakt over 40 år i «de kolombianske fjell» som stadig er stedsangivelsen de signerer sine kommunikeer med. Og forholdene de innledet kampen mot var lenge uforandret. Langt ut på nittitallet trakk kolombianerne bare på skuldrene når de ble konfrontert med hvorfor ikke Latin-Amerikas eldste demokrati klarte å bringe til makten ledere som i større grad var opptatt av sosial rettferdighet: «Los matan». De dreper dem. Det man da blant annet refererte til, var skjebnen til Unión Patriótica, FARC's politiske arm som ble etablert i

1986. Den ble regelrett utslettet: i løpet av de påfølgende åra ble to av partiets presidentkandidater, flere borgermestere og et ukjent antall medlemmer myrdet.

DEN SEINERE TIDS RØDE BØLGE i Latin-Amerikas nådde imidlertid også Colombia tidlig i dette tiåret. Konstellasjonen Polo Democrático Alternativo forkastet doktrinen om «kombinasjon av kampformer» og Luis Eduardo «Lucho» Garzón kunne i 2003 ta over landets nest viktigste stilling som ordfører i Bogotá. At han både kom til makten og bokstavelig talt har overlevd i stillingen har vært dårlige nyheter for FARC. Postulatet om at makten må tas ved militære midler slår sprekker. Imens har Hugo Chávez' våpendragere på ytterste venstre fløy i tur og orden kommet til makten i Bolivia, Ecuador og Guatemala. Fra Cuba har Fidel for lengst meddelt at doktri-

nen om «kombinasjon av kampformer» har utspilt sin rolle i Latin-Amerika.

FARCS LEDER og grunnlegger med krigernavnet Manuel Marulanda og kallenavnet «Tirofijo» (skarpskytteren) nærmer seg 80 år og er den siste forkjemper for væpnet revolusjon på kontinentet. Han leder nå en organisasjon som er inderlig forhatt blant kolombianerne på grunn av dens grove brudd på menneskerettighetene og uten politisk legitimitet internasjonalt. Geriljaen har dertil mistet to av de syv lederne i hovedkommandoen i vinter, og med bølger av deserteringer anses organisasjonen nå som nær nedkjempet. Tirofijo selv synes også å innse hvor framtida ligger: I en e-post fra ham som ble funnet på den dreperte FARC-lederen Raúl Reyes' PC presenterer han tanken om å støtte senatoren Piedad Córdoba (som sto for gisselmeklingen sammen med Chavez) som presidentkandidat.

Etter president Pastranas mislykkede fredsforhandlinger rundt årtusenskiftet med et FARC i kraftig framgang som trodde de sto foran en innmarsj i Bogotá, ble krigspresidenten Álvaro Uribe valgt med overveldende flertall på sine løfter om å knuse geriljaen. Etter en seks års USA-støttet militæroffensiv er FARC ikke lenger en trussel mot staten, men ideen om at organisasjonen med sine milliardinntekter vil kunne utslettes fullstendig er tvilsom. Som en av den seinere tids avvæpnede paramilitære leiesoldater uttalte nylig: «Jeg skjønnte at geriljaen ville bli slått, men ikke utryddet. Det vil alltid være befolkning, og fra den vil det alltid komme stadig nye geriljakrigere».

DA FREDSFORHANDLINGENE under Pastrana i sin tid begynte å vise seg vanskelige, gjenlød det gamle munnhullet, «hay que rodear al presidente» – nå må vi slå ring om presidenten. Hvorpå Colombias folkekjære komiker Jaime Garzón kommenterte tørt: «...så han ikke stikker av». I dag er det ikke nødvendig med noen oppfordring, på de siste popularitetsmålinger slutter 84% av befolkningen opp om president Uribe. Men nettopp denne sammenstimlingen rundt presidenten er et problem for presidentens handlingsrom. Han er fanget i egen retorikk om å tilintetgjøre geriljaen, men besitter samtidig en historisk sjanse til å gjøre slutt på 60 års voldshelvetet ved å inngå et sosialt kompromiss med en sterkt svekket gerilja. Slik det måtte en Nixon til for å forestå en tilnærming mellom USA og Kina, er det sannsynligvis bare en hardliner som Álvaro Uribe som har troverdighet i befolkningen til å gjøre nødvendige innrømmelser overfor en stadig mer forhatt gerilja. Hvis så skjer, får man bare håpe at den herskende klasse i Colombia ikke vil la 9. april gjenta seg, men tillate Gaitans kongstanke om «det nasjonale landet» vokse fram på ruinene av «det politiske landet».

« Myrderiene som pågikk over hele landet resulterte i opprettelsen av borgerverngrupper som ble forløperne til dagens geriljaorganisasjoner FARC og ELN.

DEBATT I DAGBLADET

Send til debatt@dagbladet.no eller kronikk@dagbladet.no
Tlf: 24 00 10 00

Debattredaktør: **Simen Ekern**. Debatt: **Marte Michelet**. Kronikk: **Mikael Godø**. Debatt på nett: **Astrid Meland**.

HOVEDINNLEGG: 5000 tegn inkl. mellomrom. KRONIKK: 7000 tegn inkl. mellomrom. INNLEGG: 2000 tegn inkl. mellomrom.

REPLIKK/KORTINNLEGG: 700 tegn inkl. mellomrom. Vennligst legg ved portrettfoto.

Mer informasjon om hvordan du får innlegg publisert hos oss finner du på dagbladet.no/debatt. Dagbladet tar ikke inn innlegg som er tilbudt flere publikasjoner. Vi tar dessverre bare imot innlegg i elektronisk form.